

ES veiksmai prieš diskriminaciją 2007–2008 m. veiklos ataskaita

Šis leidinys yra finansuojamas pagal 2007–2013 m. Europos bendrijos užimtumo ir socialinio solidarumo programą (PROGRESS).

Šią programą valdo Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas. Ji įsteigta siekiant finansiškai paremti Socialinėje darbotvarkėje nustatytų Europos Sąjungos tikslų užimtumo ir socialinių reikalų srityje įgyvendinimą ir šitaip prisidėti prie Lisabonos strategijos tikslų šiose srityse įgyvendinimo.

Septynerių metų programa skirta visoms suinteresuotosioms šalims, kurios gali padėti rengti tinkamus ir veiksmingus užimtumo ir socialinės srities teisės aktus ir politiką 27 ES valstybėse, ELPA ir EEE, ES šalyse kandidatėse ir narystės ES siekiančiose šalyse.

Programos PROGRESS uždavinys – sustiprinti ES indėlį remiant valstybių narių įsipareigojimus ir pastangas sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų bei darnesnę visuomenę. Šiuo tikslu programa PROGRESS padės:

- analizuoti ir teikti politines konsultacijas programos PROGRESS politikos sričių klausimais,
- stebėti ES teisės aktų ir politikos įgyvendinimą programos PROGRESS politikos srityse ir rengti šio įgyvendinimo ataskaitas,
- remti dalijimąsi politikos žiniomis, mokymąsi ir valstybių narių savitarpio paramą ES tikslų ir prioritetų klausimais ir
- perteikti suinteresuotųjų šalių ir plačiosios visuomenės nuomonę.

Daugiau informacijos rasite:
<http://ec.europa.eu/progress>

ES veiksmai prieš diskriminaciją

2007–2008 m. veiklos ataskaita

Europos Komisija

Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas
G.4. padalinys

Rankraštis parengtas 2009 m. balandžio mėn.

Nei Europos Komisija, nei joks jai atstovaujantis asmuo negali būti laikomi atsakingais už šiame leidinyje esančios informacijos panaudojimą.

Viršelio nuotrauka: „Different“, autorius Lucian Enasoni, kampanijos „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“ nuotraukų konkursas „Breaking stereotypes“ – © Europos Bendrijos

Nuotraukos puslapiuose 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 30: „JPH. Woodland“ – © Europos Bendrijos

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums
rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*): Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti
00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji pasiekiama per EUROPA serverį (<http://europa.eu>).

© Europos Bendrijos, 2009
Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Katalogo duomenys bei santrauka pateikiami šio leidinio pabaigoje.
Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2009

ISBN 978-92-79-12452-5
doi:10.2767/14638

Pratarmė

Kai 2004 m. buvau paskirtas Europos komisaru, „lygios galimybės“ tapo viena pagrindinių mano vadovaujamo generalinio direktorato veiklos sričių. Nuo to laiko man teko užduotis užtikrinti, kad lygybės klausimai taip pat atsidurtų politikos ir veiksmų centre visoje Europos Sąjungoje. Šios ataskaitos aprėpiamas laikotarpis tapo idealia proga pasitempti lygių galimybių srityje.

2007-ieji buvo Europos lygių galimybių visiems metai (ELGM), pažymėję precedento neturintį pasiryžimą Europos ir valstybių narių mastu iškelti įvairovę ir visų formų diskriminaciją į darbotvarkės prioritetų sąrašą. Bendras tikslas suvienijo įvairius veikėjus ir lygybės žinia buvo perduota plačiajai visuomenei.

Svarbiausia, kad išlaikėme pagreitį ir 2008 m., kai komunikate išdėstėme atnaujintą įsipareigojimą kovoti su diskriminacija ir skatinti įvairovę. Taip pat pasiūlėme ilgai lauktą lygybės įstatymų, kurie jau yra vieni ambicingiausių pasaulyje, papildymą.

Pastangos Europos lygiu gali būti veiksmingos tik jei jos remiasi į tvirtą atsidavusių valdžios institucijų, lygių teisių institucijų, pilietinės visuomenės, profesinių sąjungų ir darbdavių, veikiančių nacionaliniu, regioniniu ir vietos mastu, pamatą. Glaudžiau bendradarbiaudami ir išlaikydami aukščiausio lygio įsipareigojimą galime ir toliau sėkmingai siekti sąžiningesnės Europos.

Ypatingą dėmesį norėčiau skirti romams. Ši didžiausia etninė mažuma Europoje ir toliau kenčia ypač didelę diskriminaciją ir nelygybę. Todėl labai teisinga, kad kova su šia neteisybe buvo vienas iš mūsų prioritetų 2007 ir 2008 metais.

Pripažįstant didžiules visų lygybės srityje dirbančiųjų pastangas, būtina pabrėžti, kad mūsų dar laukia labai ilgas kelias, kol pavyks panaikinti diskriminaciją darbo vietose ir visuomenėje. Iššūkiai netampa nė kiek lengvesni. 2008 m. pabaigoje prasidėjusio ekonominio nuosmukio našta verčia dar atkakliau tvirtinti, kad kelias pirmyn – tai įvairovė, o ne diskriminacija.

Vladimír Špidla

Europos užimtumo,
socialinių reikalų ir lygių galimybių komisaras

Turinys

Pratarmė	3
Svarbiausių kovos su diskriminacija įvykių tvarkaraštis 2007–2008 m.	7
Įvadas	9
I dalis. Politika ir partnerystė	11
1.1. ES politikos ir programų gairės	12
1.2. Partnerystė su valstybėmis narėmis	12
1.2.1. Viršūnių susitikimai lygių galimybių klausimais	12
1.2.2. Vyriausybių ekspertų grupė	13
1.3. Bendradarbiavimas su pilietine visuomene	13
1.3.1. Pilietinės visuomenės balsas politikoje	13
1.3.2. Europos Komisijos parama tinklams	13
1.3.3. Mokymas	14
1.4. Socialinės etninių mažumų integracijos aukšto lygio grupė	14
1.4.1. Geriausia praktika	14
1.5. Dėmesys romams	15
1.5.1. Integracijos priemonių ataskaita	15
1.5.2. Pirmasis viršūnių susitikimas romų klausimais	15
1.5.3. 2008 m. gruodžio mėn. Tarybos išvados dėl romų integracijos	15
II dalis. Praktinis įstatymų įgyvendinimas	17
2.1. Pažeidimų nagrinėjimo procedūros	18
2.1.1. Rasinės lygybės direktyva	18
2.1.2. Lygių užimtumo galimybių direktyva	19
2.2. Atrinkta Europos Teisingumo Teismo precedentų teisė	19
2.2.1. Priverstinis išėjimas į pensiją (Diskriminacija dėl amžiaus, Jungtinė Karalystė)	19
2.2.2. Įdarbinimo politika (Diskriminacija dėl rasės arba etninės kilmės, Belgija)	20
2.2.3. Teisė į pensiją (Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos, Vokietija)	20
2.2.4. Diskriminacija dėl sąsajos (Diskriminacija dėl negalios, Jungtinė Karalystė)	20
2.3. Naujos Kovos su diskriminacija direktyvos pasiūlymas	21

2.4. Įstatyminės nuostatos dėl lygių teisių institucijų	21
2.4.1. „Equinet“: Europos lygių teisių institucijų tinklas	22
III dalis. Lygių galimybių sklaida	23
3.1. Europos lygių galimybių visiems metai	24
3.1.1. Ryškiausi metų įvykiai	24
3.1.2. Metų išvados ir palikimas	25
3.2. Sąmoningumo ugdymas	25
3.2.1. Kampanija „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“	25
3.2.2. Nacionaliniai sąmoningumo ugdymo projektai	26
3.2.3. Atrinkti ryškiausi įvykiai	26
3.2.4. Belfasto ryšių konferencija	26
3.2.5. Lygios galimybės visiems: koks yra pozityviosios diskriminacijos vaidmuo?	27
3.3. Diskriminacijos supratimas: „Eurobarometro“ tyrimai	27
3.4. Įvairovė versle	27
3.4.1. Europos Komisijos tyrimai išryškina privalumus	27
3.4.2. Mažesnės įmonės	28
3.4.3. Įvairovės chartijos	28
Išvados ir priedai	29
Išvados	30
Priedai	31
I priedas. Svarbiausios publikacijos 2007–2008 m.	31
Teisės ekspertų nediskriminavimo srityje tinklo publikacijos	31
Neįgaliųjų integracijos ekspertų publikacijos	32
II priedas. Nacionalinių lygių teisių institucijų kompetencijos	33

Svarbiausių kovos su diskriminacija įvykių tvarkaraštis 2007–2008 m.

2007 m.

2007 m. sausio 1 d.

- Prasideda Europos lygių galimybių visiems metai (ELGM).
- Pradedama vykdyti nauja septynerių metų trukmės programa PROGRESS, kurioje kova su diskriminacija yra viena iš penkių politikos krypčių ir veiksmų sričių.

2007 m. sausio 23 d.

Paskelbiamas „Eurobarometro“ tyrimas „Diskriminacija Europos Sąjungoje“.

2007 m. sausio 30–31 d.

Berlyne surengiamas pirmasis ES viršūnių susitikimas lygių galimybių klausimais.

2007 m. kovo 1 d.

- Europos rasizmo ir ksenofobijos stebėjimo centras (EUMC) tampa Europos pagrindinių teisių agentūra (FRA).
- Paskelbiamas ES įvairovei skirtas nuotraukų konkursas.

2007 m. balandžio 16 d.

Bruselyje vyksta 2006 m. kampanijos „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“. (FDAD) žurnalistų apdovanojimo ceremonija.

2007 m. balandžio 23 d.

Konferencija „Lygios galimybės visiems: koks pozityviosios diskriminacijos vaidmuo?“, Roma, Italija.

2007 m. balandžio 25 d.

Prasideda ES įvairovės sunkvežimio kelionė.

2007 m. gegužės 10–12 d.

ELGM paremia Europos dainų konkursą, kurį žiūri milijonai žiūrovų visoje Europoje.

2007 m. birželio 20 d.

Kelne, Vokietijoje, vyksta sesija „Train the trainer“ (*Mokyk mokytoją*) – pirmasis žingsnis vykdančią 18 mėnesių programą, skirtą kovos su diskriminacija ir įvairovės mokymo sesijoms.

2007 m. birželio 27 d.

Europos Komisija 14 valstybių narių išsiunčia „pagrįstą nuomonę“, susijusią su rasės ir etninės kilmės direktyvos įgyvendinimu.

2007 m. liepos 4 d.

Komisija pradeda atviras konsultacijas dėl naujų kovos su diskriminacija priemonių.

2007 m. spalio 11–12 d.

Bruselyje vyksta konferencija „Lygių galimybių visiems Europos Parlamentas“.

2007 m. lapkričio 19–20 d.

- „Švenčiame 2007-uosius!“ – baigiamoji ELGM konferencija Lisabonoje, Portugalijoje.
- Įkuriamas lygių teisių institucijų tinklas EQUINET.

2007 m. gruodžio 3 d.

- Aukšto lygio grupė paskelbia ataskaitą, skirtą etninių mažumų socialinei integracijai ir visaverčiam dalyvavimui darbo rinkoje.
- Tarptautinė neįgaliųjų diena „Orus darbas neįgaliesiems“.

2007 m. gruodžio 6–7 d.

Konferencija „Lygios galimybės visiems – daugių diskriminacijos klausimai“, Elsinoras, Danija.

2007 m. gruodžio 18 d.

Baigiamasis ELGM vakaras Bruselyje. 2007 m. FDAD žurnalistų apdovanojimo ceremonija.

2008 m.

2008 m. sausio 1 d.

Europos kultūrų dialogo metai pakeičia ELGM.

2008 m. sausio 31 d.

Komisija siunčia 11 valstybių narių oficialų pranešimą (pagrįstą nuomonę) dėl Lygių užimtumo galimybių direktyvos įgyvendinimo.

2008 m. kovo 13 d.

Seminaras, per kurį pristatyti tyrimo „Kovos su diskriminacija ir lygių galimybių skatinimas: kaip išmatuoti pasiektą pažangą“ rezultatai.

2008 m. balandžio 29 d.

Kartų solidarumui skirta konferencija, kurią surengė pirmininkaujanti šalis Slovėnija (Brdo, Slovėnija).

2008 m. birželio 5–6 d.

Konferencija „Lygių galimybių ir nediskriminavimo sklaida Europos Sąjungoje“, Belfastas, Jungtinė Karalystė.

2008 m. birželio 20 d.

Prahoje, Čekijos Respublikoje, prasideda ES įvairovės sunkvežimio kelionė.

2008 m. birželio 2 d.

- Komisija pasiūlo naują kovos su diskriminacija direktyvą ir priima komunikatą, pavadintą „Nediskriminavimas ir lygios galimybės: atnaujintas įsipareigojimas“.
- Sukuriama nediskriminavimui skirta vyriausybinių ekspertų grupė.
- Paskelbiama Europos Komisijos ataskaita „ES priemonės ir politikos kryptys, skirtos romų integracijai“.
- Paskelbiamas naujas „Eurobarometro“ tyrimas „Discrimination in the European Union: Perceptions, Experiences and Attitudes“.

2008 m. rugsėjo 1 d.

Paskelbiami 2008 m. FDAD žurnalistų apdovanojimai.

2008 m. rugsėjo 16 d.

Pirmasis Europos viršūnių susitikimas romų klausimais Briuselyje.

2008 m. rugsėjo 29–30 d.

Antrasis Europos viršūnių susitikimas lygių galimybių klausimais Paryžiuje.

2008 m. lapkričio 18 d.

Pirmasis nediskriminavimui skirtos vyriausybės ekspertų grupės susitikimas Briuselyje.

2008 m. lapkričio 25 d.

Teisinis seminaras, skirtas ES lygių galimybių ir kovos su diskriminacija įstatymų įgyvendinimui, Briuselyje.

2008 m. gruodžio 1–2 d.

Konferencija „Vietinė veikla siekiant visuomenės visiems“ surengiama kaip Europos negalios veiksmų plano papildymas Briuselyje.

2008 m. gruodžio 3 d.

Tarptautinė neįgalųjų diena „Neįgalųjų teisių konvencija: orumas ir teisingumas visiems“.

2008 m. gruodžio 11–12 d.

Įvairovei versle skatinti skirta konferencija „Continuing the Diversity Journey“, Briuselyje.

Ivadas

Daug žmonių visoje Europoje patiria diskriminaciją dėl rasės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, seksualinės orientacijos, amžiaus ir lyties. Bet didelė jų dalis taip ir nesužino apie teisės aktus, užtikrinančius apsaugą nuo tokios diskriminacijos. Šioje ataskaitoje daugiausia dėmesio bus skiriama diskriminacijai dėl rasės ar etninės kilmės, kurią draudžia vadinamoji Rasinės lygybės direktyva, ir dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, seksualinės orientacijos ir amžiaus, kurią draudžia Lygių užimtumo galimybių direktyva¹. Ši ataskaita neapima diskriminacijos dėl lyties, nuo kurios mus gina didelis įstatyminių Europos tekstų rinkinys².

Rimtas požiūris į diskriminaciją apima ne tik žmonių informavimą apie jų teises, bet ir pripažinimą, kad įvairovę reikia ne tik priimti, bet ir skatinti kaip ekonomikos, visuomenės ir kultūros turtą. Todėl įvairovės skatinimas ir kova su diskriminacija buvo svarbiausi Europos Komisijos prioritetai 2007–2008 metais. Šioje ataskaitoje siekiama pristatyti kai kuriuos svarbiausius įstatyminius ir politinius pokyčius bei sąmoningumo ugdymo veiklą ir renginius, įvykusius šiuo laikotarpiu.

Šioje ataskaitoje pabrėžiama valstybių narių, pilietinės visuomenės ir Europos institucijų partnerystės formuojant politiką svarba. Viršūnių susitikimai lygių galimybių klausimais, vyriausybės ekspertų grupė nediskriminavimo klausimams nagrinėti ir kitos aukšto lygio grupės žymi šį pasiryžimą bendradarbiauti.

Kiek išsamiau aiškinama Europos įstatyminė bazė, o atrinkta Europos Teisingumo Teismo precedentų teisė rodo, kaip įstatyminės nuostatos yra taikomos praktiškai. Apžvelgiami pagrindiniai darbai, 2007–2008 m. atlikti rengiant direktyvą, kuri žymiai išplėstų apsaugą nuo diskriminacijos. Aptariama, kaip nacionalinės vyriausybės perkėlė kovos su diskriminacija direktyvas į nacionalinę teisę ir numatė žalos atlyginimo būdus.

2007-ieji – Europos lygių galimybių visiems metai buvo ambicingas projektas, paskatinęs šimtus nacionalinių veiksmų ir siekęs informuoti žmones apie jų teises į vienodą požiūrį. Apibūdinami pagrindiniai įvykiai ir nurodomas būsimas potencialas. Kampanija „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“ ir toliau naudojo vizualines ir novatoriškas priemones skatindama įvairovę, o iš pagrindinių renginių galima paminėti Sunkvežimio turą ir žurnalistų apdovanojimus. Skleisti žinią, kad įvairovė naudinga verslui, yra būtina, ypač ekonominių sunkumų metu, nes atkreipiamas dėmesys į pagrindinius įvairovės politikos pokyčius.

ES Turo vilkiku pradžia Prahoje 2008 m. birželio 20 d.

¹ Direktyva 2000/43/EB, Direktyva 2000/78/EB.

² Žr.: <http://ec.europa.eu/genderequality>.

I dalis. Politika ir partnerystė

1.1. ES politikos ir programų gairės

2007-ieji – Europos lygių galimybių visiems metai (24 puslapis) suteikė naują pagreitį lygių galimybių politikos raidai ir veiksams ES lygiu. 2007 m. sausio 1 d. nauja užimtumo ir socialinio solidarumo programa (PROGRESS) pakeitė Bendrijos kovos su diskriminacija veiksų programą (2001–2006 m.).

Programos PROGRESS kryptis „Nediskriminavimas ir įvairovė“ tęsia pagrindinę veiksų programos veiklą ugdydama sąmoningumą visais lygiais, didindama įstatyminio ir pilietinio visuomenės sektorių galias ir tirdama pamatines priežastis bei veiksmingus veiksmus, susijusius su lygiomis galimybėmis. Turėdama daugiau nei 700 milijonų eurų biudžetą 2007–2013 metams, PROGRESS taip pat finansuoja veiklą šiose srityse: užimtumo, socialinio įtraukimo ir apsaugos, darbo sąlygų ir veiksmingo lyčių lygybės principų įgyvendinimo ir lyčių aspekto integravimo rėmimo visose ES politikos srityse. Šių sričių įtraukimas suteikia programai platesnį ir integruotą mastą, suteikiantį daugiau privalumų, pavyzdžiui, kovojant su diskriminacija dėl kelių priežasčių.

nediskriminavimo ir lygių galimybių rėmimo strategiją. Lygių galimybių aspekto integravimas, duomenų naudojimas, pozityvioji diskriminacija ir mokymas (sąmoningumo ugdymas) buvo pažymėti kaip svarbiausios sritys.

Europos lygio politikos ir veiklos sėkmė priklauso nuo sėkmingo bendradarbiavimo su visais lygių galimybių veikėjais, pvz., valstybėmis narėmis, pilietine visuomene, profesinėmis sąjungomis ir verslu.

1.2. Partnerystė su valstybėmis narėmis

ES ir valstybės narės atlieka būtinus vienas kitą papildančius vaidmenis pateikdamos stiprią lygių galimybių politiką ir veiksmus. Lygių galimybių direktyvos sudaro pagrindinį indėlį Europos lygiu. Valstybės narės yra atsakingos už visavertį direktyvų perkėlimą į nacionalinius teisės aktus, pritaikant jas nacionalinėms realijoms. Kai kurios valstybės pranoksta būtiniausias standartus.

Įvairių nacionalinių lygių galimybių kontekste yra didžiulė erdvė visiems naudingam bendradarbiavimui tiek tarp Europos ir nacionalinių institucijų, tiek tarp valstybių narių. Ir formuojant politiką, ir planuojant veiksmus vietos lygiu, bendri iššūkiai geriausiai sutinkami dirbant kartu. Komisija 2007–2008 m. savo vaidmenį atliko ir prisidėdama prie pirmųjų dviejų tokio tipo viršūnių susitikimų lygybės klausimais organizavimo ir sukurdama vyriausybės ekspertų grupę.

1.2.1. Viršūnių susitikimai lygių galimybių klausimais

Berlyne ir Paryžiuje surengti Europos viršūnių susitikimai lygių galimybių klausimais padėjo iškelti diskriminacijos ir įvairovės problemas į patį ES ir nacionalinių vyriausybės darbotvarkių viršų. Produktyvūs mainai tarp ministrų, politikos kūrėjų ir NVO, socialinių partnerių ir darbdavių atstovų parodė didelį norą prioritetą teikti lygesnei visuomenei.

Komisaras Vladimir Špidla ir Vokietijos federalinė ministrė Ursula von der Leyen atidarė Berlyno viršūnių susitikimą lygių galimybių klausimais 2007 m. sausio 30 d., tuo pačiu pradėdami Europos lygių galimybių visiems metus (ELGM). ES institucijų, valdžios institucijų, NVO ar socialinių partnerių deleguoti dalyviai kartu svarstė ilgalaikius šių metų tikslus, pranokstančius 12 jų mėnesių.

2008 m. rugsėjo 29–30 d. vykęs Paryžiaus viršūnių susitikimas dar kartą subūrė aukšto lygio kovos su diskriminacija politikos kūrėjus ir suinteresuotus asmenis. Per šį susitikimą buvo aptariama nauja direktyva (21 puslapis), pasiūlyta siekiant išplėsti teisinę apsaugą už darbo rinkos ribų ir įtraukti diskriminaciją dėl amžiaus, negalios, religijos ar įsitikinimų ir seksualinės orientacijos prekių ir paslaugų

Komisaras Vladimir Špidla ir Prancūzijos ministras Xavier Bertrand viršūnių susitikime lygių galimybių klausimais Paryžiuje.

Dar vienas politikos orientyras buvo 2008 m. liepos 2 d. Europos Komisijos komunikatas, priimtas kaip dalis paketo, apimančio naujos kovai su diskriminacija skirtos direktyvos pasiūlymą (21 puslapis), vyriausybės ekspertų grupės sukūrimą (13 puslapis) ir darbinį dokumentą dėl romų integracijos priemonių (15 puslapis). Komunikate pateiktas „atnaujintas įsipareigojimas“ bei raginama remti didesnę įstatyminę apsaugą pristatant aktyviai

sirtyje. Diskriminacija darbo vietoje liko pagrindine tema, o Prancūzijos darbo reikalų ministras Xavier Bertrand ir komisaras Vladimír Špidla ragino visos ES mastu priimti „įvairovės chartijos“ iniciatyvas darbuotojams (28 puslapis), kurios susilaukė sėkmės Prancūzijoje, Vokietijoje ir Belgijoje. Tarp viršūnių susitikimo išvadų galima paminėti nepriklausomo lygių teisių institucijų vaidmens poreikį ir būtinybę skirti daugiau dėmesio lygių galimybių aspekto integravimui ir daugiopai diskriminacijai.

1.2.2. Vyriausybės ekspertų grupė

Pasibaigus ELGM, reikėjo išsaugoti įgytą pagreitį, ypač susijusį su bendradarbiavimu su vyriausybėmis ir tarp jų, kuris buvo pasiektas kovos su diskriminacija politikoje ir keičiantis geriausia praktika. Siekdamą šio tikslo, Komisija pradėjo iniciatyvą formuoti „vyriausybės ekspertų grupę“ (VEG), kurią sudaro po vieną aukšto lygio atstovą iš kiekvienos valstybės narės ir kuri yra atsakinga už kovos su diskriminacija ir lygių galimybių rėmimo politiką.

Oficialiai įkurtai 2008 m. liepos 2 d., o darbą 2008 m. lapkričio mėn. pradėjusiai VEG buvo patikėtos šios užduotys:

- padėti bendradarbiauti atitinkamoms valstybių narių institucijoms ir Europos Komisijai;
- vykdyti ES ir nacionalinių nediskriminavimo politikos kryptį kontrolę ir teikti paramą;
- skatinti keistis patirtimi ir geromis praktikomis, susijusiomis su nediskriminavimu ir lygių galimybių rėmimu.

Be to, VEG perėmė programos PROGRESS nediskriminavimo krypties informacijos teikimo vietas vaidmenį.

1.3. Bendradarbiavimas su pilietine visuomene

Lygių galimybių ir nediskriminavimo srityje dirbančios nevyriausybinių organizacijų (NVO) kovodamos su diskriminacija atlieka du vaidmenis. Visų pirma jos dažnai teikia paramą ir konsultacijas diskriminacijos aukoms ir asmenims, kuriems gresia didžiausia nesąžiningo požiūrio rizika. Remdamasis tiesiogine savo patirtimi jos taip pat daug nuveikė kuriant kovos su diskriminacija politiką visais lygiais. Bendradarbiavimas su NVO ir jų tinklais Europos lygiu yra abipusiškai naudingas abiejose šiose srityse.

1.3.1. Pilietinės visuomenės balsas politikoje

Europos Komisija gerus kontaktus ir sąveiką su pilietine visuomene užmezgė dar vykdydama programą 2007-iejį – Europos lygių galimybių metai (ELGM), kuri suteikė NVO sektoriui daugiau galimybių pasiekti, kad jų balsas

būtų išgirstas. NVO ne tik visapusiškai dalyvavo pagrindiniuose renginiuose, pvz., Berlyno viršūnių susitikimo lygių galimybių klausimais ir Lisabonos ELGM uždarymo konferencijoje, bet ir buvo tarp aktyviausių respondentų Komisijos internetinėse konsultacijose kovos su diskriminacija klausimais 2007 m. liepos 4–spalio 15 dienomis. Per šias aštuonias savaites į klausimus atsakė 138 nacionalinės ir 33 europinės NVO – tai sudaro daugiau nei trečdalis visų organizacijų valdžios institucijų ir įmonių atsakymų.

Kaip pilietinės visuomenės indėlis į šias konsultacijas buvo pabrėžtas poreikis išplėsti įstatymine apsaugą nuo diskriminacijos už darbo vietas ribų ir toliau imtis priemonių, ne tik įstatyminių, užtikrinant didesnę lygybę praktikoje. Pakartotinai buvo išreikštas ir rūpestis dėl geresnio daugiopos diskriminacijos supratimo ir platesnių veiksmų, kovojant su ja. Komisija savo ruožtu atsakė naujais teisės aktų pasiūlymais 2008 m. liepos 2 d. (21 puslapis) ir 2007 m. gruodžio mėn. surengė daugiopai diskriminacijai skirtą konferenciją.

1.3.2. Europos Komisijos parama tinklams

Vykdamą programą PROGRESS, kuri prasidėjo 2007 m. sausio mėn., partnerystės sutartys dėl finansinės paramos buvo pasirašytos su svarbiausiais visaapimančiais tinklais ir kitomis svarbiomis Europos lygio organizacijomis.

Svarbiausi tinklai, kurių kiekvienas yra atsakingas už tam tikrą diskriminacijos priežastį, apibrėžtą kovos su diskriminacija teisės aktuose, yra šie:

- AGE, Europos pagyvenusių žmonių platforma, ginanti vyresnio amžiaus žmonių interesus ES ir ugdanti sąmoningumą labiausiai jiems rūpimais klausimais;
- Europos neįgaliųjų forumas (ENF), ginantis 50 milijonų neįgaliųjų teises Europoje;
- Europos tinklas prieš rasizmą (ENAR), atstovaujantis daugiau nei 600 organizacijų, kovojančių su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir islamofobija Europoje;

- Europos romų informacijos biuras, skatinantis politines ir visuomenines diskusijas romų klausimais ir pateikiantis faktinę ir išsamią informaciją įvairiais politikos klausimais;
- Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos regiono padalinys („ILGA-Europe“), vienijantis daugiau nei 350 nacionalinių ir vietinių grupių, siekiančių vienodų teisių lesbietėms, gėjams, biseksualams ir transseksualams.

Paremti ir kiti aktyviai šioje srityje dirbantys tinklai: „Autism Europe“; Europos paslaugų teikėjų neįgaliesiems asociacija; Europos aklyjų sąjunga; Europos savarankiško gyvenimo tinklas; „Inclusion Europe“ ir Tarptautinė galvos smegenų vandenligės ir įskilo stuburo federacija.

1.3.3. Mokymas

Plačiai pripažinta, kad nors ir Europos direktyvos atliko didelį darbą teikdamos teises garantijas prieš diskriminaciją, pačios vienos jos negali užtikrinti radikalaus vienodų teisių įgyvendinimo pagerėjimo praktikoje. Tolesnė priemonė siekiant šio tikslo yra mokymo seminarai nevyriausybiniams organizacijoms. Jų nauda jau išbandyta vykdant Bendrijos kovos su diskriminacija veiksmų programą 2001–2006 metais.

Dalyvavo daug NVO atstovų, buvo parengta ir nemokamai išdalyta naudingos mokymo medžiagos.

Panaši nauja serijų serija buvo surengta ir vykdoma programą PROGRESS.

2007 m. rudenį – 2008 m. pavasarį Europos Komisija finansavo įvairius nacionalinius mokymo seminarus, kurie vyko visose ES valstybėse narėse, Turkijoje, Norvegijoje ir Islandijoje. Nacionaliniuose nediskriminavimo seminaruose, mokančiuose ugdyti sąmoningumą ir padėti suprasti nacionalinius teisės aktus ir politiką, dalyvavo 1 100 dalyvių iš NVO ir beveik 300 dalyvių iš profesinių sąjungų. Programa PROGRESS taip pat remia nediskriminavimo srityje dirbančių teisininkų mokymą, kurį rengia Europos teisės akademija (ERA).

1.4. Socialinės etninių mažumų integracijos aukšto lygio grupė

Socialinės etninių mažumų integracijos ir visaverčio jų dalyvavimo darbo rinkoje aukšto lygio grupė buvo įkurta remiantis 2006 m. sausio 20 d. Komisijos sprendimu 2006/33/EB. Jos tikslas – nagrinėti, kokios kliūtys neleidžia etninių mažumų nariams integruotis darbo rinkoje ir visuomenėje, ir nustatyti geriausias praktikas šiems sunkumams įveikti.

Grupę sudaro 10 atstovų iš įvairių sektorių, įskaitant verslą, vyriausybes, žiniasklaidą ir pilietinę visuomenę. Kiekvienas narys turi didelę patirtį kovojant su diskriminacija ir sprendžiant lygių galimybių problemas.

2007 m. grupė analizavo gausius šioje srityje atliekamus tyrimus, susitiko su darbdavių ir darbuotojų organizacijų atstovais ir keitėsi nuomonėmis su Europos Parlamento pilietinių laisvių komiteto nariais.

Grupė nustatė 14 kliūčių, trukdančių etninių mažumų atstovams rasti darbą: tai – švietimo ir mokymo stoka; kalbos įgūdžių stoka; įgūdžių ir kvalifikacijų pripažinimo stoka; profesinių galimybių stoka; pilietybės gavimo galimybių stoka; integracijos strategijų stoka; stereotipai, išankstinės nuomonės ir neigiamas nusistatymas; mobilumo stoka ir santalka tam tikrose srityse; pokyčiai pramonėje; stabdantys aprūpinimo sistemų poveikiai; diskriminacija; informacijos stoka; konkurencija darbo rinkoje ir nedeklaruojamas darbas.

Be to, savosiose pažangos ataskaitose ši grupė išskėlė ir daug kitų problemų, įskaitant duomenų apie darbuotojus migrantus trūkumą ir būtinybę įtraukti juos į kolektyvines sutartis. Taip pat buvo pabrėžtas poreikis geriau informuoti mažas įmones apie diskriminacijos įstatymų taikymą.

1.4.1. Geriausia praktika

ACCEDER, romų rėmimo projektas Ispanijoje, nurodomas kaip viena geriausių praktikų, kurias išskyrė grupė. Kaip tvirtina ACCEDER, nors daugelis asmenų ir teigia norintys „vienodų“, o ne „specialių“ galimybių, lygių galimybių direktyvose numatyta pozityvioji diskriminacija gali atlikti svarbų vaidmenį. Pozityvioji diskriminacija buvo ir Komisijos konferencijos ir 2007 m. išleistos teminės brošiūros tema (26 puslapis).

Grupės nurodyta valstybės narės gera praktika buvo Airijoje priimtos įstatyminės nuostatos, pranokstančios ES lygių galimybių direktyvose nustatytus būtiniausius standartus. Iki 2007 m. Airija jau buvo priėmusi kovos su diskriminacija prekių ir paslaugų srityje teisės aktus, kurie pranoko ES reikalavimus. Airijos teisės aktuose identifikuotos ir numatytos devynios skirtingos diskriminavimo priežastys.

1.5. Dėmesys romams

Terminas „romai“ paprastai naudojamas kaip bendras žodis įvairioms grupėms pavadinti, įskaitant romus, sintus ir klajoklius. Romų skaičius siekia 10–12 milijonų ir kartu jie sudaro didžiausią etninę mažumą Europoje. Europos Komisija gerbia kultūrinius šių skirtingų grupių skirtumus, bet savo veiksmais stengiasi įveikti bendrus jiems kylančius iššūkius, įskaitant didelę diskriminaciją ir socialinę atskirtį. Šią situaciją pripažįsta ir Europos visuomenė – 77 proc. mano, kad buvimas romu visuomeniniu požiūriu yra kliūtis („Eurobarometras“, 27 puslapis).

1.5.1. Integracijos priemonių ataskaita

2007 m. gruodžio mėn. vykusiam viršūnių susitikime ES lyderiai paragino iš naujo ištirti politikos kryptis ir priemones, ES lygiu taikomas romų integracijai gerinti. Papildomoje 2008 m. liepos 2 d. paskelbtoje Europos Komisijos ataskaitoje pripažįstama, kad milijonai romų kilmės europiečių patiria nuolatinę diskriminaciją ir didelių padarinių turinčią socialinę atskirtį. Ataskaitoje raginama geriau taikyti turimas priemones kovai su šiomis problemomis. Ypač pabrėžiama geresnio ES institucijų, valstybių narių ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo būtinybė.

Ataskaitoje prieita prie išvados, kad buvo galima geriau išnaudoti stiprią esamą įstatyminių, finansinių ir politikos koordinavimo priemonių sistemą. Ypač pabrėžtos galimybės skatinti integraciją naudojantis ES struktūriniais fondais, įskaitant Europos socialinį fondą (ESF) ir pasirengimo narystei priemones. Pavyzdžiui, 2000–2006 metais specialiai romams skirti projektai gavo 275 milijonų eurų finansavimą iš ESF.

1.5.2. Pirmasis viršūnių susitikimas romų klausimais

Pirmasis ES viršūnių susitikimas romų klausimais vyko 2008 m. rugsėjo 16 d. Briuselyje. Tai buvo pirma tokio lygio proga 400 visos Europos atstovų iš ES institucijų, nacionalinių vyriausybių ir pilietinės visuomenės organizacijų susirinkti kartu ir aptarti romų bendruomenių situaciją ES bei ieškoti būdų, kaip ją pagerinti.

Aukšto lygio atstovų iš ES institucijų, pasaulinių organizacijų ir romų grupių dalyvavimas parodė visų šalių pasiryžimą. Komisijai atstovavo keturi jos komisarai, įskaitant pirmininką Barroso ir Vladimirį Špidlą. Tarp kitų žymių dalyvių galima paminėti George Soros, Atviros visuomenės instituto pirmininką, Shigeo Katsu, Pasaulio banko viceprezidentą, taip pat Lívía Járóka ir Viktória Mohácsi, romų kilmės Vengrijos parlamento narius.

Dalyviai sutiko, kad problemos sudėtingos, bet pagrindiniai prioritetai yra aiškūs: švietimas, užimtumas, sveika-

tos apsauga ir būstas. Liepos mėnesio Komisijos ataskaitoje buvo pažymėtos įgyvendintos teisinės priemonės, o struktūriniai fondai nurodyti kaip vertingas išteklius veiksams. Prieita prie išvados, kad projektai būtų veiksmingiausi, jei juos kuriant ir įgyvendinant prisidėtų pilietinė visuomenė. Šios priemonės, taip pat ir glaudesnis bendradarbiavimas, ypač tarp valstybių narių, galėtų padėti kovoti su nepriimtina ir nuolatine romų diskriminavimo ir socialinės atskirties situacija Europoje.

1.5.3. 2008 m. gruodžio mėn. Tarybos išvados dėl romų integracijos

Vadovavimą šiam procesui prisiėmė Komisija, bet siekiant realios pažangos tikrovėje reikėjo nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų veiksmų. 2008 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba patvirtino išsamias Bendrųjų reikalų tarybos posėdžio išvadas, patvirtinančias valstybių narių pasiryžimą naudojantis turimomis priemonėmis, pvz., struktūriniais fondais, remti romų integraciją ir nusprendė pirmininkaujant Ispanijai surengti antrąjį viršūnių susitikimą romų klausimais Tarptautinę romų dieną – 2010 m. balandžio 8-ąją.

II dalis. Praktinis įstatymų įgyvendinimas

2000 m. Lygių galimybių direktyvos pažymėjo įstatymines gaires kovai su diskriminacija Europoje. Valstybėse narėse galioja skirtingi lygių galimybių teisės aktai, bet Lygių galimybių direktyvose nustatomas naujas būtinas standartas, kurį turi atitikti visos ES valstybės³. Tai sustiprina apsaugą ir sumažina įstatymų ir jų įgyvendinimo būdų skirtumus visoje ES.

Europos Komisija atsižvelgia į pagrįstus teisinių ir institucinių tradicijų skirtumus valstybėse narėse ir visiškai gerbia jų teisę rinktis savus teisės aktų įgyvendinimo būdus. Nepaisant šio įstatymų raidės lankstumo, kiekviena direktyva turi būti tinkamai ir visa perkelta į nacionalinę teisę.

2.1. Pažeidimų nagrinėjimo procedūros

15 valstybių, sudariusių Europos Sąjungą 2000 m., Rasinės lygybės ir Lygių užimtumo galimybių direktyvas turėjo perkelti į nacionalinę teisę iki 2003 m. gruodžio 2 d., kitos 12 valstybių, prisijungusių prie ES 2004 m. gegužės mėn. ir 2007 m. sausio mėn., – iki įstojimo datos. Diskriminacijai dėl amžiaus ir negalios buvo numatyta galimybė atidėti perkėlimą iki 2006 m. gruodžio mėnesio. Taigi visos 27 valstybės narės turėjo perkelti abi lygių galimybių direktyvas į savo nacionalinę teisę iki 2007 m. sausio 1 dienos.

Kadangi liko teisės aktų spragų ir nerimo dėl tinkamo įgyvendinimo, Komisija nuo 2006 m. liepos mėn. iki 2008 m. gruodžio mėn. inicijavo pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš įvairias valstybes nares.

2.1.1. Rasinės lygybės direktyva

Nepaisant visų ES valstybių pastangų įgyvendinti Rasinės lygybės direktyvą (2000/43/EB), ne visų valstybių teisės aktai visiškai atitinka jos reikalavimus. 2007 m. liepos 27 d. Europos Komisija išsiuntė „pagrįstą nuomonę“ – taigi pradėjo antrą pažeidimo proceso etapą – 14 valstybių narių.

Problemų aptikta trijose svarbiausiose srityse:

- nacionalinių teisės aktų aprėptis ribojosi darbo vieta;
- diskriminacijos apibrėžimai skyrėsi nuo pateiktojo direktyvoje, ypač kalbant apie netiesioginę diskriminaciją, priekabiavimą ir nurodymą diskriminuoti;
- nenuoseklios nuostatos, skirtos padėti aukoms, pvz., apsauga nuo persekiojimo, įrodinėjimo pareigos dalijimasis ir asociacijų teisės dalyvauti teismo procesuose padedant aukoms.

Kaip veikia pažeidimų nagrinėjimo procedūros?

Iš pradžių Europos Komisija siunčia „oficialaus pranešimo laišką“, kuriame aiškina, kodėl ji mano, kad valstybė narė neteisingai perkėlė direktyvą į savo nacionalinę teisę. Jei valstybė narė neatsako arba jos atsakymas netenkina, Komisija gali pereiti prie kito pažeidimų nagrinėjo procedūros etapo ir išsiųsti „pagrįstą nuomonę“, kurioje teisiniai argumentai išdėstomi išsamiau. Valstybė narė turi atsakyti per du mėnesius. Jei Komisija vis tiek mano, kad valstybė narė neteisingai perkėlė direktyvą į nacionalinę teisę, ji gali perduoti šį klausimą Europos Teisingumo Teismui Liuksemburge. Teismas gali paskelbti, kad valstybė narė nesilaikė EB įstatymuose numatytų jos prievolių ir neperkėlė direktyvos į nacionalinę teisę visos ir teisingai.

³ Direktyva 2004/113/EB taip pat yra skirta lyčių lygybės klausimams, nepatenkantiems į užimtumo sritį, ir draudžia diskriminaciją dėl lyties, įskaitant priekabiavimą ir seksualinį priekabiavimą. Direktyva 2006/54 sujungia įvairias lyčių lygybės direktyvas, draudžiančias diskriminaciją dėl lyties ieškant darbo, įskaitant paaukštinimą, ir profesinio mokymo srityje, taip pat sudarant tinkamas darbo sąlygas, įskaitant darbo užmokestį ir profesines socialinio draudimo sistemas.

Teisės ekspertų nediskriminavimo srityje tinklas

Įgyvendindama Bendrijos kovos su diskriminacija veiksmų programą, Komisija sukūrė teisės ekspertų tinklą siekdama neatsilikti nuo naujų sprendimų ir įstatymų aiškinimų bei dalytis žiniomis ir patirtimi. Tinklas ne tik rengė dažnas publikacijas (31 puslapis) – 2008 m. lapkričio 25 d. Komisija surengė teisinį seminarą Briuselyje, suburdama teisės ekspertus lyčių lygybės ir kovos su diskriminacija srityje. Šiuose pasitarimuose aptarti teisiniai pozityviosios, netiesioginės ir daugiopos diskriminacijos aspektai⁴.

2.1.2. Lygių užimtumo galimybių direktyva

„Oficialaus pranešimo laišku“ dėl lygių užimtumo galimybių direktyvos (2000/78/EB) 2006 m. gruodžio mėn. buvo išsiųsti 17 valstybių narių. O 2007 m. gruodžio mėn. baigta procedūra, pradėta prieš kitas dvi valstybes nares, priėmusias naujus teisės aktus, kuriais panaikino Europos Komisijos susirūpinimą.

2008 m. sausio 31 d. Komisija išsiuntė „pagrįstą nuomonę“ 10 valstybių narių ir „oficialaus pranešimo raštą“ kitai valstybei narei, reikalaujama visiškai įgyvendinti ES taisykles, draudžiančias diskriminaciją dėl religijos ir įsitikinimų, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos darbo ir įdarbinimo srityje.

Pagrindinės probleminės sritys buvo šios:

- nacionaliniai teisės aktai aprėpė per mažai asmenų ar sričių arba juose numatytos išimtys buvo platesnės nei leidžiama direktyvoje;
- diskriminacijos apibrėžtys skyrėsi nuo pateiktosios direktyvoje, ypač kalbant apie netiesioginę diskriminaciją, priekabiavimą ir nurodymą diskriminuoti;
- buvo netinkamai įgyvendinama darbdavių prievolė užtikrinti tinkamas priemones neįgaliesiems darbuotojams;
- nenuoseklios nuostatos, skirtos padėti aukoms, pvz., dėl įrodinėjimo pareigos, asociacijų teisės dalyvauti teismo procesuose padedant asmenims jų bylose ir dėl apsaugos nuo persekiojimo.

2.2. Atrinkta Europos Teisingumo Teismo precedentų teisė

2.2.1. Priverstinis išėjimas į pensiją (Diskriminacija dėl amžiaus, Jungtinė Karalystė)

Byla C-388/07, kurią Nacionalinė pagyvenusių žmonių taryba („National Council for Ageing“) iškėlė verslo, įmonių ir reglamentavimo reformos valstybės sekretoriui dėl JK teisės aktų, leidžiančių darbdaviams atleisti 65 metų ir vyresnius darbuotojus, vadovaujantis išėjimo į pensiją aspektu. JK teismas perdavė tai ETT 2007 m. rugpjūčio 9 dieną.

Savo nuomonę 2008 m. rugsėjo 23 d. pareiškęs generalinis advokatas Mazák pažymėjo, kad Lygių užimtumo galimybių direktyvos (2000/78/EB) 6 straipsnio 1 dalyje nereikalaujama, kad valstybės narės apibrėžtų, kokius požiūrio skirtumus galima pateisinti pagal direktyvą. Jis pabrėžė, kad direktyvoje numatytos galimybės pateisinti požiūrio skirtumus dėl amžiaus yra platesnės nei priešastys, minimos 1 straipsnyje.

Savo 2009 m. kovo 5 d. sprendimu Europos Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyvos 2000/78 6 straipsnis neužkerta kelio nacionalinei priemonei, kurioje nėra tikslaus sąrašo tikslų, pateisinančių nukrypimą nuo principo, pagal kurį draudžiama diskriminacija dėl amžiaus. Bet 6 straipsnio 1 dalyje suteikiama galimybė nukrypti, tik jei tai pateisinama pagrįstais socialinės politikos tikslais (pvz., užimtumo politika). Nacionalinis teismas turi įsiti-

⁴ Daugiau informacijos žr.: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=681&langId=lt&eventId=132&furtherEvents=yes>.

kinti pagrįstumu ir ar pasirinkta priemonė buvo tinkama ir reikalinga. Valstybės narės turi nustatyti tikslo pagrįstumą vadovaudamosi aukštais įrodymo standartais.

2.2.2. Įdarbinimo politika (Diskriminacija dėl rasės arba etninės kilmės, Belgija)

Byla C-54/07, kurios šalimis buvo Belgijos lygių galimybių centras ir Opozicija rasizmui bei įmonė „NV Firma Feryn“, ETT antroji kolegija svarstė 2008 m. liepos 10 dieną.

Byla susijusi su sąvokos „tiesioginė diskriminacija“ aiškinimu pagal Rasinės lygybės direktyvą (2000/43/EB), kai darbdavys viešai pareiškė, kad atmes darbo paraišką, gautą iš tam tikros etninės kilmės asmenų. ETT nusprendė, kad toks pareiškimas buvo „tiesioginė diskriminacija užimtumo srityje, kaip nurodyta Direktyvos 2000/43/EB 2 straipsnio 2 dalies a punkte“ ir kad toks pareiškimas veikiausiai atbaidytų kai kuriuos kandidatus pateikti paraišką ir trukdytų jiems patekti į darbo rinką.

Be to, ETT nusprendė, kad tokio pobūdžio vieši pareiškimai „yra pakankami manyti, kad egzistuojanti įdarbinimo politika yra tiesiogiai diskriminuojanti, kaip nurodyta Direktyvos 2000/43/EB 8 straipsnio 1 dalyje“. Jis pridėjo, kad „pačiam darbdaviui tenka įrodyti, jog nebuvo įvykdytas vienodo požiūrio principo pažeidimas“.

2.2.3. Teisė į pensiją (Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos, Vokietija)

Byloje C-267/06, kurią Tadao Maruko iškėlė prieš „Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen“ (Vokietijos teatro pensijų fondą), sprendimą 2008 m. balandžio 1 d. priėmė Didžioji kolegija.

Privalomoji profesinė pensijų sistema, taikoma Vokietijos teatro darbuotojams, buvo skirta tik susituokusiems asmenims, ir todėl T. Maruko negavo savo mirusio tos pačios lyties gyvenimo partnerio pensijos išmokų.

ETT nusprendė, kad tokios profesinės pensijų sistemos turi būti klasifikuojamos kaip darbo užmokestis pagal EB sutarties 141 straipsnį, nes jos atsiranda iš kolektyvinės sutarties, skirtos papildyti socialinio draudimo išmokas, mokamas pagal nacionalinius teisės aktus.

ETT nusprendė, kad šiomis aplinkybėmis kitoks požiūris į partnerystę iš principo yra diskriminacija pagal Direktyvos 2000/78/EB 2 straipsnį. Todėl atsisakymas gyvam likusiam partneriui suteikti jo (jos) partnerio pensiją yra tiesioginė diskriminacija dėl seksualinės orientacijos, nes tuoktis gali tik skirtingų lyčių asmenys, o sudaryti partnerystę gali tik tos pačios lyties asmenys. Bet sprendimas priklauso nuo to, ar likę gyvi sutuoktiniai ir partneriai yra panašioje situacijoje, kuri susijusi su pensija pagal nacionalinę teisę. ETT nurodė, kad šį klausimą turi išspręsti nacionalinis teismas.

2.2.4. Diskriminacija dėl sąsajos (Diskriminacija dėl negalios, Jungtinė Karalystė)

Byloje C-303/06, kurią Sharon Coleman iškėlė prieš „Attridge Law/Steve Law“, Didžioji kolegija sprendimą priėmė 2008 m. liepos 17 dieną. Buvusi „Attridge Law“ darbuotoja S. Coleman iškėlė ieškinį dėl nepalankaus jos kaip motinos ir pagrindinės jos neįgalaus vaiko slaugytojos traktavimo. Taigi ETT turėjo išaiškinti draudimą tiesiogiai diskriminuoti ir priekabiavimą užimtumo ir darbo srityje dėl negalios pagal Direktyvos 2000/78/EB 2 straipsnio 2 dalies a punktą ir 2 straipsnio 3 dalį, ypač diskriminacijos dėl sąsajos atveju.

ETT pareiškė, kad „Direktyvos aiškinimas ribojant jos taikymą tik žmonėmis, kurie patys yra neįgalūs, gali pašalinti iš Direktyvos svarbų jos veiksmingumo elementą ir sumažinti apsaugą, kuriai užtikrinti ji buvo priimta“. Jis priėjo prie išvados, kad mažiau palankus požiūris į darbuotoją dėl to, kad ji yra pagrindinė savo neįgalaus vaiko slaugytoja, prieštarauja tiesioginės diskriminacijos draudimui, nustatytam 2 straipsnio 2 dalies a punkte. Naudodamasis ta pačia argumentacija ETT nusprendė, kad tas pats principas galioja ir priekabiavimo atveju.

2.3. Naujos Kovos su diskriminacija direktyvos pasiūlymas

Remiantis EB sutarties 13 straipsniu, Europos Sąjunga gali imtis veiksmų kovodama su diskriminacija dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos. Bet visos ES masto teisinė apsauga dar neveikia kovojant su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar socialinės orientacijos už darbo rinkos ribų.

Vykdydama programą 2007-ieji – Europos lygių galimybių visiems metai, Europos Komisija paskelbė, kad 2008 m. viduryje ji ketina siūlyti priemones, kurios išplės esamą įstatyminę bazę, šiuo metu draudžiančią diskriminaciją dėl šių priežasčių užimtumo, profesijos ir profesinio mokymo srityje, bet nedraudžiančią jos kitose gyvenimo srityse. Šis ketinimas įgavo Direktyvos pasiūlymo, priimto 2008 m. liepos 2 d., formą⁵.

Siūloma direktyva siekiama įgyvendinti vienodo požiūrio principą nepaisant religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos už darbo rinkos ribų. Joje nustatomas vienodas būtinas diskriminaciją patiriančių žmonių apsaugos lygis Europos Sąjungoje.

Direktyvos projekte draudžiama diskriminacija socialinėje apsaugoje, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos apsaugą, socialinių lengvatų, būsto, švietimo ir visuomenei siūlomų prekių ir paslaugų srityje. 3 straipsnis numato, kad direktyva nekeičia nacionalinių įstatymų, susijusių su pasaulietiniu valstybės ir jos institucijų pobūdžiu ir su religinių organizacijų statusu.

Direktyvos projekte draudžiama tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija ir priekabiavimas, o prekių ir paslaugų teikėjams numatoma tinkamų priemonių pareiga pagal neseniai priimtą JT konvenciją dėl neįgalųjų teisių. Kaip ir kitose dviejose kovos su diskriminacija direktyvose, valstybės narės gali nuspręsti teikti didesnę apsaugą nei numatytoji siūlomoje direktyvoje. Tam tikrais atvejais direktyvos projekte leidžiami požiūrio skirtumai, bet tik jei juos galima pateisinti pagrįstu tikslu, o tikslui pasiekti reikalingos priemonės yra tinkamos ir būtinos. Joje numatytos tokios pačios nuostatos dėl pozityviosios diskriminacijos, teisių gynimo, įrodinėjimo pareigos, persekiojimo ir sankcijų kaip ir kitose dviejose lygių galimybių direktyvose bei 13 straipsnyje. Joje taip pat numatyta skirti lygių teisių institucijas, kurios remis vienodo požiūrio principą, kaip numatyta Rasinės lygybės direktyvoje.

Kai buvo paskelbtas šis direktyvos projektas, Europos komisaras Vladimír Špidla sakė: „Šiuo metu pačiuose Bendrijos teisės aktuose egzistuoja nelygybė, nes žmonės nuo diskriminacijos ne darbo vietoje ginami tik jei dis-

kriminuojama dėl lyties ir rasinės ar etninės kilmės. Privalome užtikrinti vienodą požiūrį į visas diskriminacijos priežastis.“

2.4. Įstatyminės nuostatos dėl lygių teisių institucijų

Rasinės lygybės direktyvos 13 straipsnyje numatyta skirti institucijas, atsakingas už vienodo požiūrio nepaisant rasinės ar etninės kilmės gynimą. Daug valstybių narių veikia plačiau, visų pirma apimamomis diskriminacijos priežastimis, o antra – turimomis galiomis kovojant su diskriminacija.

Būtinausias reikalavimas valstybėms narėms yra turėti vieną ar kelias institucijas, ginančias lygybę pagal rasinę ar etninę kilmę, teikiančias nepriklausomą pagalbą diskri-

⁵ COM(2008)0426.

minacijos aukoms teikiant skundus dėl diskriminavimo, atliekančias nepriklausomas diskriminacijos tyrimus ir skelbiančias nepriklausomas ataskaitas ir rekomendacijas visais su tokia diskriminacija susijusiais klausimais.

Daug valstybių narių išplėtė savo lygių teisių institucijos ar institucijų įgaliojimus, dažnai net pranokdamos būtiniausius direktyvose numatytus reikalavimus.

2.4.1. „Equinet“: Europos lygių teisių institucijų tinklas

Daug nacionalinių lygių teisių institucijų bendradarbiavo projektuose, vykdytuose įgyvendinus Lygių galimybių direktyvas, ypač dviejų metų trukmės kovos su diskriminacija iniciatyvoje pagal Bendrijos veiksmų programą, skirtoje remti jų bendradarbiavimą. Dabar lygių teisių institu-

cijų bendradarbiavimas išaugo į oficialų tinklą „Equinet“⁶, nuo 2007 m. pabaigos turintį nuolatinį sekretoriatą Briuselyje. Per programą PROGRESS šį tinklą remia Europos Komisija.

2009 m. balandžio mėn. „Equinet“ tinklą sudarė 31 organizacija iš 28 Europos valstybių. Čekijos Respublika ir Lenkija turi vyriausybinius stebėtojus, nes šiose šalyse nėra lygių teisių institucijų. Iš ne ES valstybių šiame tinkle dalyvauja Norvegija ir Kroatija. „Equinet“ siekia padėti lygių teisių institucijoms vykdyti jų įgaliojimus, sukurdamą nuolatinį tinklą ir išteklių bazę keitimuisi teisinėmis žiniomis, įgyvendinant strategijas, mokymus ir geriausias praktikas. Jis taip pat veikia kaip dialogo su Europos institucijomis platforma.

⁶ Daugiau informacijos žr.: www.equineteurope.org.

III dalis. Lygių galimybių sklaida

3.1. Europos lygių galimybių visiems metai

2007-ieji – Europos lygių galimybių visiems metai (ELGM) buvo precedento neturinti ir ambicinga iniciatyva, skirta bendravimui ir bendradarbiavimui lygių galimybių klausimais. 1997-ieji – Kovos su rasizmu metai ir 2003-ieji – Neįgalųjų metai jau buvo pademonstravę Europos pasiryžimą iškelti lygybę į darbotvarkės viršų. 2007-ieji savo ambicingumu žengė dar toliau, apimdami visas Europos teisės aktuose numatytas diskriminacijos priežastis visoje geografinėje Europos teritorijoje: dalyvavo visos 27 ES valstybės narės ir trys Europos ekonominės erdvės šalys – Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija.

ELGM renginio uždarymas. Lisabona, 2007 m. lapkričio mėn.

Lenkija gavo garbingą apdovanojimą už geriausią garso ir vaizdo darbą.

Apimant platų temų ir teritorijų diapazoną, šiais metais norėta pasiekti visas lygiomis galimybėmis suinteresuotas grupes. Manoma, kad būtina stiprinti ryšius tarp veikėjų, kurie jau dirba kartu, ir pasiekti naujas organizacijas, įmones ir asmenis.

ELGM biudžetas buvo palyginti kuklus – 15 milijonų eurų, bet buvo pasiryžta pasiekti kuo platesnę publiką Europoje. Atsižvelgiant į kontekstą, kad vos trečdalis europiečių gerai žinojo savo įstatyminę teisę į nediskriminavimą, tai buvo

aiškus prioritetas. Kreipiantis ir į verslą, ir į plačiąją visuomenę, svarbiausia ELGM ypatybė buvo siekis gerinti teisių supratimą ir skatinti įvairovės pagarbą.

Vykdamas programą atlikta daugiau nei 430 nacionalinių veiksmų, surengta maždaug 1600 renginių, skleidusių ELGM žinią, ir daugiau nei 1700 kitų veiksmų, teikusių programai „moralinę paramą“⁷, tad metus galima laikyti sėkmingais. Tad dabar gerokai daugiau europiečių žino savo teises į nediskriminavimą. Vykdamas metų veiklą, laikraščiuose ir žurnaluose paskelbti straipsniai pasiekė maždaug 370 milijonų piliečių, o oficialioje ELGM svetainėje apsilankė beveik 900 000 skaitytojų. Daugiau nei 450 nacionalinių renginių ataskaitų, publikacijų ir naujienų straipsnių buvo paskelbta 22 ES kalbomis nacionaliniuose informaciniuose svetainės puslapiuose, tad informacija apie kiekvieną konkrečią valstybę buvo pasiekama visiems Europos piliečiams.

3.1.1. Ryškiausi metų įvykiai

2007 m. sausio 30–31 d. vyko pirmasis Europos viršūnių susitikimas lygių galimybių klausimais, taip pat suteikęs progą pradėti metų renginius. Viršūnių susitikimas subūrė daugiau nei 400 dalyvių – įskaitant aukšto lygio vyriausybės politikos kūrėjus, pilietinės visuomenės atstovus, darbdavių ir darbuotojų organizacijas. Tai leido stiprinti visų lygių galimybių srityje dirbančių veikėjų bendradarbiavimą. Susitikimo dalyviai ne tik apibrėžė metų siekius, bet ir pabrėžė būtinybę išnaudoti įgytą pagreitį, kad šių 12 mėnesių veikla turėtų ilgalaikių padarinių. Įvairovės sunkvežimio turas, kuris jau buvo įtrauktas į kampaniją „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“ (25 puslapis) ankstesniais metais, „atvežė“ Europos metus į 32 miestus 19 valstybių, įskaitant jauniausias valstybes nares Bulgariją ir Rumuniją. Sunkvežimio turas – tai interaktyvus būdas perduoti ELGM žinią žmonėms organizuojant renginius kelyje. Jis taip pat suteikė puikią progą valdžios institucijoms, pilietinei visuomenei, verslui ir profesinėms sąjungoms stiprinti ryšius bendradarbiaujant.

Žiniasklaida, neabejotinai viena pagrindinių pagalbinių norint pasiekti visuomenę, buvo pagerbta surengus ELGM žurnalistų apdovanojimus. Išrinkus straipsnius-laimėtojus kiekvienoje šalyje, buvo įvardyta Europos masto laimėtoja – Maria do Céu Neves iš laikraščio *Diario de Noticias* už tai, kad demaskavo nesąžiningą elgesį su darbuotojais migrantais iš Portugalijos ir Lenkijos Nyderlanduose. Kitas specialus apdovanojimas buvo skirtas žurnalistei iš Austrijos Maria Sterkl už jos reportažą apie priemones, skirtas padėti vyresnio amžiaus migrantėms Vienoje.

Kita žiniasklaidos priemonė, MTV, perdavė lygybės pranešimą jauniems žmonėms. Surengtu „kūrybiniu konkursu“ šis televizijos kanalas siekė pagerbti įvairovę. Apdovanojimas atiteko mokiniams iš Airijos už jų sukurtą plakatą.

⁷ Veikla, kur galima naudoti ELGM logotipą, bet kuriai nebuvo skirtas ES finansavimas.

Vietos lygiu NVO ir socialiniai partneriai per šiuos metus susivienijo tolesniam bendradarbiavimui ir darbui tinkle. Šie veikėjai buvo labai svarbūs, kad metai būtų sėkmingi. Jie atstovavo visuomenės požiūriui į lygybę ir suteikė balsą diskriminacijos aukoms.

3.1.2. Metų išvados ir palikimas

Vadovaudamiesi šūkiu „Švenčiame 2007-uosius!“ maždaug 700 dalyvių iš visų Europos metuose dalyvavusių 30 šalių lapkričio 19 ir 20 dienomis susirinko Lisabonoje užbaigti metus oficialia konferencija. Čia jie galėjo aptarti metų išvadas ir ieškoti būdų, kaip užtikrinti lygių galimybių darbo tęstinumą.

Pripažinus metų pagrindinių renginių pasiekimus, buvo pagerbta daugybė renginių, kuriuos organizavo tokios grupės kaip lygių galimybių asociacijos, mažos įmonės ir mokyklos. Jais metų dvasia buvo įgyvendinta vietos lygiu.

Metų renginiai išties pasiekė gerų rezultatų vykdant pagrindinius tikslus pasiekti pokyčių visais lygiais. Šie metai suteikė pagreičio daugeliui politinių žingsnių į priekį, iš kurių ne mažiausios svarbos buvo Komisijas parengtas naujos kovos su diskriminacija direktyvos projektas 2008 metais.

Nacionalinės metų strategijos buvo kuriamos glaudžiai bendradarbiaujant su pilietine visuomene, todėl buvo pasiektas ilgalaikis dialogas su vietos valdžios įstaigomis ir politikos formuotojais, taip pasėjant geresnio lygių galimybių klausimų valdymo sėklas ateičiai. Kai kuriose valstybėse tai buvo pirmasis kartas, kai pilietinės visuomenės atstovai ir politikos formuotojai susitiko aptarti tokių klausimų kaip diskriminacija dėl seksualinės orientacijos.

Metai buvo įsimintini ir plačiojoje visuomenėje. Remiantis 2008 m. „Eurobarometro“ apklausa, net 37 proc. europiečių žinojo, kad 2007-ieji buvo lygių galimybių visiems metai – įspūdingas rezultatas.

3.2. Sąmoningumo ugdymas

Sąmoningumo ugdymo svarbą sunku pervertinti. Tyrimai rodo, kad europiečiai supranta, jog diskriminacija yra problema, bet gana nedaug jų žino savo įstatymines teises. Be to, sąmoningumo ugdymas skatina veikti. Kampanijos gali suteikti valdžios įstaigoms, organizacijoms ir asmenims priemonių ir žinių, padėsiančių apginti diskriminuojamus žmones.

2008 m. Turas vilkiku, sustojimas Jūrmaloje (Latvija).

3.2.1. Kampanija „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“

Nuo 2003 m. Europos Komisijos vykdoma kampanija „Už įvairovę. Prieš diskriminaciją“ (FDAD)⁸ vykdė veiklą, kuria siekta gerinti lygių galimybių klausimų suvokimą. Kampanijai būdingas bendradarbiavimas tarp įvairių suinteresuotų grupių, įskaitant valstybių narių valdžios institucijas, pilietinę visuomenę ir darbdavių bei darbuotojų organizacijas.

2007 metais įvairius veiksmus, pradėtus vykdyti per FDAD kampaniją, perėmė Europos lygių galimybių visiems metai. Per šiuos metus buvo surengti Sunkvežimio turas ir žurnalistų apdovanojimai ir tai buvo pakartota 2008 metais.

2008 m. Turas vilkiku vyko Europos Sąjungos Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse. Šis turas atvežė savitą sąmoningumo ugdymo ir pramogų mišinį į 20 vietovių 10 valstybių.

Žurnalistų apdovanojimai, 2008 m. surengti jau penktą kartą, dar kartą buvo atviri visoms ES valstybėms narėms. Specialus 2008 metų apdovanojimas buvo skirtas už straipsnius romų klausimais, atsižvelgiant į ypatingą diskriminaciją, su kuria susiduria ši grupė, ir didinamas pastangas 2008 metais kovojant su ja.

Kaip ir ankstesniais metais, FDAD kampanija buvo vizuali. Jaunieji europiečiai galėjo dalyvauti siūsdami konkursinius darbus nuotraukų konkursui, kuris buvo surengtas bendradarbiaujant su MTV. Geriausiai įvertintos nuotraukos buvo atrinktos kalendoriui.

⁸ Žr.: <http://www.stop-discrimination.info/2186.0.html>.

3.2.2. Nacionaliniai sąmoningumo ugdymo projektai

Sąmoningumo ugdymo veikla turi akivaizdžių privalumų. Pagal 2000 m. Lygių galimybių direktyvas, ES valstybės narės yra įstatymiškai įpareigosios ją vykdyti. Europos Komisija pirmoji parėmė tokių projektų ciklą 2004 metais vykdydama Bendrijos kovos su diskriminacija veiksmų programą. Nuo to laiko Komisijos parama tapo reguliari, o remiamų projektų skaičius augo.

Komisija kasmet kreipiasi į nacionalines vyriausybes prašydama teikti projektų pasiūlymus. Tada Komisija analizuoja ir vertina pasiūlymus siekdama užtikrinti, kad veikla turėtų aiškios pridėtinės vertės, būtų nuosekli ir prisidėtų prie ES lygių galimybių politikos ir teisės aktų įgyvendinimo.

Komisija parėmė du nacionalinių sąmoningumo ugdymo projektų, pagal kuriuos buvo organizuojama veikla 2007–2008 m., ciklus. Pirmąjį paketą, atrinktą 2006 m. rudenį, sudarė 23 projektai iš 22 skirtingų Europos valstybių. Jie sutapo su Europos lygių galimybių metais ir buvo paremti. Komisijos skirtas bendras biudžetas siekė 4,5 milijono eurų, iš jo padengta iki 80 proc. projektų išlaidų. Kitas ciklas iš 35 projektų 23 valstybėse buvo patvirtintas 2007 m. rugsėjo mėn.; projektai vyko visus 2008 metus.

3.2.3. Atrinkti ryškiausi įvykiai

Vokietijoje ir Austrijoje surengtos sąmoningumo kampanijos buvo tarp pasiekusių jaunus žmones. Vykdydama kampaniją Vokietijoje, į mokyklas buvo pakviesti romų ir sinti tautų atstovai. Jauni žmonės turėjo galimybę patys kurti garso ir vaizdo medžiagą, kuri vėliau buvo demonstruojama parodoje. Per seminarą Austrijoje buvo suburta įvairi jaunų žmonių grupė, kūrusi radijo laidas, vėliau transliuotus per nacionalinį jaunimo radijo kanalą.

Suomijos kampanija apėmė ir viešąjį sektorių, o veiksmai ir publikacijos buvo skirti policijai, sveikatos priežiūros sektoriui, socialinėms paslaugoms ir kariškiams.

Latvija buvo viena iš šalių, skyrusių dėmesį žiniasklaidai. „Vienoda Latvija įvairovėje II (LED)“ buvo plati ir išsami kampanija, apėmusi visas draudžiamas diskriminacijos priežastis ir pasiekusi plačią tikslinę auditoriją. Be kitų renginių, žurnalistikos studentams ir jau dirbantiems žiniasklaidos specialistams buvo surengti kursai lygybės klausimais.

Danija ir Airija skleidė įvairovės žinią į darbo vietas. Danijos žmogaus teisių institutas rengė įvairius seminarus darbdavių ir darbuotojų organizacijų atstovams, mažoms ir vidutinėms įmonėms bei nevyriausybinėms organizacijoms. Airija ir Šiaurės Airija – padedamos darbdavių organizacijų – kartu surengė „Antirasistinės darbo vietos savaitę“, kuri jau tapo įprastu kasmetiniu renginiu. Projekto metu buvo parengtos ir paskelbtos priemonės darbdaviams, įskaitant lygių galimybių politikos kūrimo ar pozityviosios diskriminacijos priemonių įvedimo gaires.

3.2.4. Belfasto ryšių konferencija

Europos kasmetinė teminė konferencija, skirta kovai su diskriminacija, vyko Belfaste 2008 m. birželio 5–6 dienomis. Ši Europos Komisijos rengiama konferencija buvo pašvęsta ryšiams ir sąmoningumo ugdymui kovos su diskriminacija ir lygių galimybių srityje.

Renginys subūrė vykdomų sąmoningumo ugdymo ir sėkmingų projektų, vykusių programos „2007-ieji – Europos lygių galimybių visiems metai“ metu, atstovus, taip pat atitinkamas suinteresuotas grupes. Jis leido projektų rengėjams susitikti ir su platesne auditorija pasidalyti savo patirtimi ir idėjomis bei gauti informacijos apie naujas permainas ES lygių galimybių politikoje.

Konferencija suteikė progą aptarti, kaip geriausiai skleisti lygių galimybių ir įvairovės žinią įvairioms suinteresuotoms grupėms naudojant įvairias priemones. Ji taip pat pasiūlė mokymo sesijas įvairiomis ryšių temomis.

Renginio metu buvo parengta publikacija „Lygių galimybių ir nediskriminavimo sklaida Europos Sąjungoje“.

3.2.5. Lygios galimybės visiems: koks yra pozityviosios diskriminacijos vaidmuo?

Konferencija „Lygios galimybės visiems: koks yra pozityviosios diskriminacijos vaidmuo?“, Europos Komisijos surengta su Italijos teisių ir lygių galimybių departamentu, vyko Romoje 2007 m. balandžio 23–24 dienomis. Europos Komisija, bendradarbiaudama su Italijos teisių ir lygių galimybių departamentu, surengė šį renginį siekdama padėti to keistis pozityviosios diskriminacijos patirtimi atsižvelgiant į ES lygių galimybių direktyvas. Nors direktyvose pozityvioji diskriminacija leidžiama, o ne reikalaujama, daugelis iš 120 dalyvių manė, kad tokios priemonės yra būtinos atsižvelgiant į visuomenėje esančią nelygybę. Vienas iš pagrindinių susirūpinimo šaltinių buvo duomenų ir statistinių indikatorių stoka nediskriminavimo srityje.

3.3. Diskriminacijos supratimas: „Eurobarometro“ tyrimai

Esminis išbandymas – kalbant apie subjektyvius požiūrius ir individualią diskriminacijos patirtį realybėje – glūdi Europos visuomenės požiūriuose ir nuomonėse. 2007–2008 m. buvo paskelbti du „Eurobarometro“ tyrimai, skirti požiūriui į diskriminaciją. Pirmasis, paskelbtas 2007 m. sausio mėn., buvo užsakytas pradėdamas Europos lygių galimybių visiems metus (24 puslapis), o antrasis trumpas „Eurobarometro“ tyrimas 2008 m. vasario mėn. buvo atliktas siekiant paremti direktyvos projekto priėmimą.

Pirmajame „Eurobarometro“ tyrime didelė europiečių dalis teigė, kad diskriminacija yra visuotinai paplitusi. Daugiau nei pusė apklaustų piliečių manė, kad visuomenėje yra paplitusi diskriminacija dėl etninės kilmės, negalios ir seksualinės orientacijos. Net 79 proc. respondentų teigė, kad visuomeninį gyvenimą apsunkina negalia, 79 proc. manė, kad tai galioja romams, o 69 proc. tvirtino, kad trūkumas yra ir būti vyresniu nei 50 metų.

Europiečiai nesutarė, ar pakankamai daroma kovojant su diskriminacija. Vidutiniškai 51 proc. respondentų manė, kad jų šalyje kovos su diskriminacija pastangos nėra pakankamos, o 45 proc. laikėsi priešingos nuomonės.

Apskritai Europos Sąjungoje nustatytos menkos žinios apie kovos su diskriminacija įstatymus. Negalia buvo vienintelė diskriminacijos priežastis, apie kurią daugiau nei pusė europiečių žinojo, kad įstatymas ją draudžia samdant naujus darbuotojus (51 proc.). Mažiausiai visuomenė žinojo apie teisės aktus, draudžiančius diskriminuoti dėl seksualinės orientacijos (30 proc.) ir amžiaus (31 proc.). Apskritai tik trečdalis Europos Sąjungos piliečių tvirtino žiną savo teises, jei taptų diskriminacijos arba priekabiavimo aukomis (32 proc.).

Vėliau, 2008 m. liepos mėn., paskelbta „Eurobarometro“ ataskaita užfiksavo panašius rezultatus. Diskriminacija

dėl asmens rasinės ar etninės kilmės vis dar buvo laikoma labiausiai paplitusia diskriminacijos forma. Tačiau apskritai buvo manyta, kad diskriminacija mažėja ir kad ji yra mažiau paplitusi nei prieš penkerius metus. Lyginant su ankstesniais tyrimais, ypač sumažėjo manančių, kad negalia varžo įsidarbinimo galimybes. Bet žinių apie įstatymines teises stoka nesumažėjo. Daugelis europiečių rėmė veiksmų vykdymą: nuo 65 proc. iki 83 proc. palankiai vertino kovos su diskriminacija darbo vietoje priemones atsižvelgiant į jos priežastis.

3.4. Įvairovė versle

Ir didelės, ir mažos įmonės savo versle susiduria su tais pačiais iššūkiais: globalizacija, demografiniais pokyčiais ir augančia konkurencija. Nuo 2008 m. pabaigos pasaulinis ekonomikos nuosmukis ir kreditų krizė dar labiau apsunkino darbdavių padėtį.

Atsižvelgiant į visus iššūkius, įmonių vadovai negali sau leisti riboti talentų pasirinkimą diskriminuodami. Ir darbdaviai, ir jų darbuotojai vis geriau supranta ne tik nediskriminavimo, bet ir pozityvaus mąstymo įvairovės politikos naudą.

3.4.1. Europos Komisijos tyrimai išryškina privalumus

Komisijos remiamas tyrimas, paskelbtas 2008 m. gruodžio mėn., buvo pirmojo 2005 m. tyrimo projekto tęsinys. Nustatyta, kad darbdavių dažniausiai nurodomi įvairovės politikos privalumai yra didesnės galimybės samdyti ir išsaugoti talentingiausias darbuotojus. Teigiamai įvertintas ir poveikis našumui.

Inovacijos, kiekvienos pirmauti siekiančios įmonės pagrindas, buvo nurodytos kaip dar viena paskata. Įvairi darbo jėga turi įvairesnių idėjų ir požiūrių, leidžiančių pasiekti techninio proveržio ar pasiūlyti sėkmingą produktą ar paslaugą. Panašiai įvairi darbo jėga geriausiai

atspindi ir aptarnauja visuomenę ir klientų bazę, kuriai dirba įmonė.

3.4.2. Mažesnės įmonės

Mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ), pagal apibrėžimą turinčios mažiau nei 250 darbuotojų, apima 75 proc. visų darbuotojų Europoje. Jos neturi didžiųjų įmonių ir korporacijų laiko ir išteklių, bet taip pat gali daug laimėti įgyvendindamos stiprią lygių galimybių politiką.

Nustatyta, kad formalus įvairovės politikos įvedimas didina galimybes pritraukti ir išlaikyti gerus darbuotojus, kaip teigia tai atlikę vadovai. Įvairovės politika gali padėti pasiekti naujas rinkas ir klientų segmentus. MVĮ atveju ypač svarbu, kad vadovai ir savininkai geriau išnaudotų siūlomas konsultacijas ir informaciją.

Kelio įvairovės link tąša – verslo praktikos, perspektyvos ir nauda

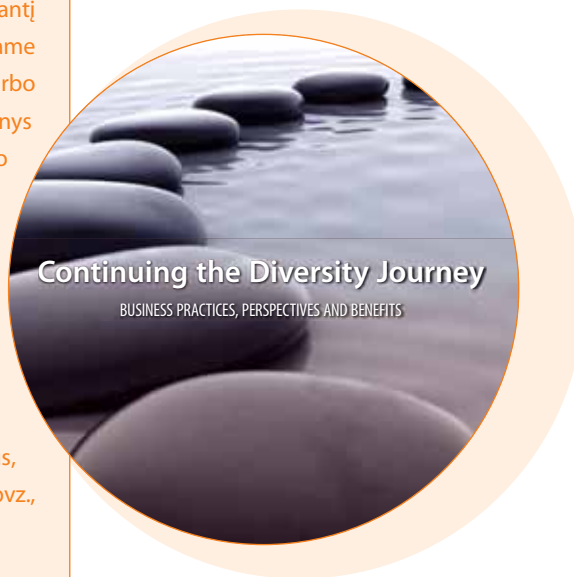
Daugiau nei 1 500 įmonių buvo apklausta šiame tyrime, tęsiantį jau atliktą ir paskelbtą 2005 m. ataskaitoje „Įvairovė versle“. Šiame tyrime giliau pažvelgiama į įvairovės politikos ir įvairesnės darbo jėgos samdymo motyvus ir galimas kliūti. Gauti duomenys pabrėžia tvirtą ryšį tarp įvairios darbo jėgos ir įmonės gebėjimo kurti ir įvesti naujoves. MVĮ apklausos suteikė vertingų žinių, nes mažos ir vidutinės įmonės teikia darbo vietas 75 proc. visų darbuotojų Europoje. Laikas ir ištekliai kelia problemų MVĮ, bet įvairovė (ir jos teikiama nauda) joms ne mažiau svarbios nei didelėms įmonėms ir korporacijoms. Todėl būtina skleisti jau pasiūlytas priemones ir paramą. Tyrime taip pat nagrinėta, kaip įvairovės mokymai gali būti naudojami verslo mokyklose, rengiančiose ateities verslo lyderius, ir kaip verslas gali imtis sėkmingų savanoriškų iniciatyvų, pvz., pasirašyti įvairovės chartijas.

3.4.3. Įvairovės chartijos

Oficiali įvairovės politika tampa įprasta daugelyje Europos įmonių, ypač didelėse bendrovėse ir korporacijose. Bet įvairovės chartijos vis dar yra gana naujas ir vietinės reikšmės reiškinys. Nuo 2008 metų įvairovės chartijos naudojamos Vokietijoje, Prancūzijoje ir Briuselio regione Belgijoje.

Tarp šių chartijų yra skirtumų, pavyzdžiui, Briuselis turi atskiras chartijas valstybiniams ir privatiems darbdaviams, bet jų principai bendri. Chartijos numato oficialių įmonės įsipareigojimą lygių galimybių aspektams.

Ne visos įmonės, apklaustos apie įvairovės chartijas, įžvelgia būtinybę jas pasirašyti. Bet daugelis tai padariusių mano, kad taip įmonės darbuotojams siunčiama pozityvi žinia, o įmonės reputacija gauna dividendų. O svarbiausia tai, kad chartijos padeda katalizuoti tolesnius veiksmus, kad įvairovės valdymas taptų bendro valdymo ir verslo strategijos dalimi.

Išvados ir priedai

Išvados

2007–2008 metai buvo ištis svarbūs stiprinant pastangas prieš diskriminaciją ir už įvairovę. Svarbiausi elementai buvo Europos lygių galimybių metai visiems, naujoji programa PROGRESS, glaudesnis bendradarbiavimas ir didesnės pastangos ugdyti sąmoningumą.

Bet jokie kovos su diskriminacija dalyviai neturi iliuzijų dėl dar laukiančių užduočių. Europos teisės aktų papildymas jau bręsta, bet dėl apsaugos, šiuo metu teikiamos lygių galimybių įstatymų nacionaliniu lygiu, dar yra neatitikimų. Daug žmonių dar nežino savo teisių, o toks žinojimas yra būtinas norint jas ginti.

Tvirtesnė politika ir potencialiai išplėsta įstatyminė bazė yra pagrindinės priemonės siekiant daugiau nei tik rezultatų. Tikrasis požymis, rodantis 2007–2008 m. atlikto darbo svarbą, bus tai, ar greitai (ir koku mastu) jis suteiks didesnes lygias galimybes praktikoje.

Lygesnės visuomenės tenka siekti vis sudėtingesniame ekonominiame ir socialiniame kontekste. Finansų krizės padariniai bus jaučiami dar ilgą laiką. Atsižvelgiant į tai svarbu pripažinti, kad problemos, kartais identifikuojamos kaip gresiančios „mažumoms“, turi didžiulės svarbos kiekvienam ES gyventojui. Europa privalo panaudoti visų savo žmonių įgūdžius ir įvairovę, jei nori rasti geriausių išeičių iš dabartinių ekonominių ir socialinių sunkumų.

2008 m. Turas vilkiku.

Priedai

I priedas. Svarbiausios publikacijos 2007–2008 m.

2007–2008 m. Europos Komisija parengė daug politinių dokumentų, tyrimų ir informacinių lapelių, susijusių su kova su diskriminacija. Toliau chronologine tvarka išvardyti rinktiniai tyrimai ir kitos publikacijos⁹.

European handbook on equality data Lygių galimybių duomenų Europos vadovas

2007 m. vasario mėn.

Duomenys ir jų rinkimas yra jautrus klausimas. Šio vadovėlio tikslai – skatinti kvalifikuotus visuomenės debatus bei tobulinti lygių galimybių duomenų, padedančių suprasti diskriminaciją ir stebėti pasiekti pažangą, rinkimą.

Putting Equality into Practice: what role for positive action?

Praktinis lygių galimybių įgyvendinimas: koks yra pozityviosios diskriminacijos vaidmuo?

2007 m. kovo mėn.

Ši teminė brošiūra, išleista 20 kalbų, yra įvadas į lygių galimybių terminiją ir teisinius aspektus, joje taip pat pateikiami įvairūs požiūriai į pozityviają diskriminaciją užimtumo ir ne užimtumo kontekstuose.

Tackling multiple discrimination: Practices, policies and laws

Kova su daugiopos diskriminacija: praktika, politika ir įstatymai

2007 m. rugsėjo mėn.

Šioje ataskaitoje identifikuojami daugiopos diskriminacijos padariniai, analizuojama, kaip su ja kovoja įvairūs subjektai, pateikiama gera praktika ir siūlomos rekomendacijos.

The fight against discrimination and the promotion of equality: How to measure progress done

Kova su diskriminacija ir lygių galimybių sklaida: kaip matuoti pasiektą pažangą

2008 m. kovo mėn.

Šioje publikacijoje pristatoma lygių galimybių matavimo Europoje sistema, įvertinama pažanga ir pateikiamos rekomendacijos Europos ir nacionaliniu lygiais.

Communicating non-discrimination and equality Nediskriminavimo ir lygių galimybių sklaida

2008 m. gegužės mėn.

Šioje publikacijoje, susijusiose su 2008 m. birželio 5–6 d. konferencija Belfaste, pateikiami ES veiksmai ugdant sąmoningumą ir aprašomi 35 nacionaliniai projektai, finansuoti pagal Komisijos programą PROGRESS.

Commission Communication on non-discrimination and equal opportunities: a renewed commitment Komisijos komunikatas dėl nediskriminavimo ir lygių galimybių: atnaujintas įsipareigojimas

2008 m. liepos mėn.

Šiame Komisijos komunikate apibrėžiamos tolesnės konkrečios veiklos sritys ir apsaugos nuo diskriminacijos išplėtimas.

Commission working paper on EU instruments and policies for Roma inclusion Komisijos darbinis dokumentas, skirtas romų integracijos ES priemonėms ir politikos kryptims

2008 m. liepos mėn.

Ši ataskaita, parengta prieš pirmąjį viršūnių susitikimą romų klausimais 2008 m. rugsėjo mėn., apibrėžė priemones, leisiančias gerinti romų integraciją visuomenėje.

Continuing the Diversity Journey: Business practices, perspectives and benefits

Kelio įvairovės link tąsa: verslo praktikos, perspektyvos ir nauda

2008 m. spalio mėn.

Šis tyrimas, papildęs 2005 m. tyrimą „Įvairovė versle“, nagrinėja įvairovės politikos ir įvairesnės darbo jėgos teikiamą naudą ir sutinkamas kliūtis.

Teisės ekspertų nediskriminavimo srityje tinklo publikacijos

Religion and Belief Discrimination in Employment – the EU law

Diskriminacija dėl religijos ir įsitikinimų užimtumo srityje – ES įstatymai

2007 m. sausio mėn.

Šioje ataskaitoje pateikiama kovos su diskriminacija dėl religijos ir įsitikinimų įstatyminių nuostatų apžvalga, taip pat tiriama valstybių narių naudojami įgyvendinimo metodai.

⁹ Išsamų sąrašą rasite apsilankę adresu: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=423&langId=lt&furtherPubs=yes>.

Catalysts for change? Equality Bodies according to Directive 2000/43/EC

Permainų katalizatoriai? Lygių teisių institucijos pagal Direktyvą 2000/43/EB

2007 m. sausio mėn.

Šiame teminiame tyrime nagrinėjama lygių teisių institucijų forma, nepriklausomumas ir veiksmingumas.

Measuring Discrimination – Data Collection and EU Equality Law

Diskriminacijos vertinimas – duomenų rinkimas ir ES lygių galimybių įstatymai

2007 m. sausio mėn.

Šioje ataskaitoje teisės ekspertai tiria, kaip statistiniai ir kitokie duomenys gali padėti įgyvendinti vienodo požiūrio įstatymus, ir apžvelgia ES taisykles, taikomas renkant tokius duomenis.

Beyond Formal Equality: Positive Action under Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC

Anapus formalios lygybės: pozityvioji diskriminacija pagal direktyvas 2000/43/EB ir 2000/78/EB

2007 m. birželio mėn.

Šis tyrimas skirtas pozityviosios diskriminacijos priemonėms, numatytoms 2000 m. ES lygių galimybių direktyvose.

Segregation of Roma Children in Education

Romų vaikų segregaciją švietimo sistemoje

2008 m. liepos mėn.

Ataskaita apie tai, kaip naudojantis rasinės lygybės direktyva galima kovoti su struktūriniu romų vaikų išstūmimu švietimo sistemoje.

Neįgaliųjų integracijos ekspertų publikacijos

Men and Women with Disabilities in the EU: Statistical Analysis of the LFS ad hoc module and the EU-SILC
Neįgalūs vyrai ir moterys ES: Statistinė darbo jėgos tyrimo ad hoc modulio ir ES pajamų ir gyvenimo sąlygų analizė

2007 m. balandžio mėn.

Šiame kiekybiniame tyrime žvelgiama į asmenis, turinčius ilgalaikių sveikatos problemų, ar neįgaliuosius (LSHPD), daugiausiai dėmesio skiriant tam, kiek jie gali dalyvauti užimtumo sistemoje bei gauti išsilavinimą, taip pat jų pajamoms ir darbo užmokesčiui.

Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs

Deinstitucionalizavimas ir gyvenimas bendruomenėje – rezultatai ir išlaidos

2007 m. lapkričio mėn.

Šiuo projektu siekta surinkti informaciją apie neįgaliuosius asmenis, gyvenančius gyvenamosiose institucijose 28 Europos šalyse, ir nustatyti sėkmingas tokių institucijų pakeitimo bendruomeninėmis paslaugomis, strategijas.

Study on the specific risks of discrimination against persons in situation of major dependence or with complex needs

Konkrečių diskriminacijos pavojų, kuriuos patiria asmenys, esantys didelės priklausomybės situacijoje ar turintys sudėtingų poreikių, tyrimas

2008 m. liepos mėn.

Ši lyginamoji analizė rodo, kad asmenys, turintys sunkią negalią ir (arba) sudėtingų poreikių, bei jų šeimos patiria didelę diskriminacijos riziką visose gyvenimo srityse.

Providing reasonable accommodation for persons with disabilities in the workplace in the EU

Tinkamų priemonių užtikrinimas neįgaliesiems darbo vietoje ES

2008 m. lapkričio mėn.

Pagrindinis šio tyrimo tikslas buvo analizuoti, kaip darbo vietoje neįgaliesiems suteikiamos tinkamos priemonės.

II priedas. Nacionalinių lygių teisių institucijų kompetencijos¹⁰

Airija	Airijos lygių teisių institucija	Lygių teisių institucija nagrinėja skundus ir skatina lygias galimybes. Tarp konkrečių jos aprėpiamų diskriminacijos priežasčių yra priklausymas klajoklių bendruomenei.
Austrija	Austrijos vienodo požiūrio ombudsmenas	Atskiri ombudsmenai dirba su „etnine priklausomybe“, religija (įsitikinimais), amžiumi ir seksualine orientacija darbo vietoje bei su diskriminacija dėl „etninės priklausomybės“ už užimtumo srities ribų.
Belgija	Lygių galimybių ir kovos su rasizmu centras	Šis centras gali inicijuoti teisinius procesus. Pastaraisiais metais jo įgaliojimai buvo išplėsti apimant migraciją, prekybą žmonėmis, skurdą ir nerasinę diskriminaciją.
Bulgarija	Apsaugos nuo diskriminacijos komisija	Komisija gali skirti sankcijas ir inicijuoti teisinius procesus remdamasi savo stebėjimais ir tyrimais. Tarp apimamų diskriminacijos priežasčių yra partinė priklausomybė, šeiminė ir turtinė padėtis.
Danija	Danijos žmogaus teisių institutas (DIHR)	DIHR skundų komitetas gali kovoti tik su diskriminacija dėl rasės ar etninės kilmės, bet jis dirba su kitomis diskriminacijos priežastimis savo tyrimuose, apklausose ir reikšdamas nuomonę.
Estija	Teisingumo kanclerio tarnyba	Tarnybos galios apsiriboja tyrimų vykdymu ir rekomendacijų teikimu. Taip pat veikia atskira lyčių lygybės tarnyba.
Graikija	Graikijos ombudsmenas, Vienodo požiūrio komitetas, Darbo inspekcija	Ombudsmenui patikėta užduotis ginti piliečių teises, kovoti su netinkamu administravimu ir užtikrinti įstatymų laikymąsi. Speciali jo pareiga yra ir vaikų teisės.
Ispanija	Vienodo požiūrio ir nediskriminavimo dėl rasinės ar etninės kilmės rėmimo taryba, Nacionalinė negalios taryba	Taryba privalo ginti vienodo požiūrio ir nediskriminavimo dėl rasinės ar etninės kilmės principą darbo vietoje ir už jos ribų.
Italija	Italijos tarnyba prieš rasinę diskriminaciją (UNAR)	UNAR aprėpia diskriminaciją dėl rasinės (etninės) kilmės ir religijos. Ji negali bylinėtis diskriminuojamų asmenų vardu, bet gali padėti aukoms teisminėse ir administracinėse bylose.
Jungtinė Karalystė	Lygybės ir žmogaus teisių komisija (EHRC), Lygių galimybių komisija Šiaurės Airijai	EHRC privalo ginti ir skatinti pagarbą lygioms galimybėms. Ji aprėpia visas ES lygių galimybių teisės aktuose numatytas diskriminacijos priežastis ir gali imtis įgyvendinimo veiksmo bei priimti privalomus sprendimus.

¹⁰ Situacija 2009 m. balandžio mėn., kai Lenkija ir Čekijos Respublika neturėjo visateisių lygių teisių institucijų. Kontaktinius duomenis žr. www.equineteurope.org.

Kipras	Administravimo komisaro tarnyba	Komisaro veikla apima visas lygių galimybių direktyvose nurodytas diskriminacijos priežastis, jis gali vykdyti tyrimus ir teikti ataskaitas, konsultacijas ir rekomendacijas, bet negali kelti ieškinių teisme ar imtis kitų teisminių priemonių.
Latvija	Latvijos nacionalinė žmogaus teisių tarnyba	Žmogaus teisių tarnyba sprendžia ginčus ir padeda derėtis įvairiais žmogaus teisių klausimais. Ji gali inicijuoti procedūras civiliniame ir administraciniame teisme.
Lietuva	Lygių galimybių ombudsmenas	Ombudsmenas dirba su kalbos ir socialinio statuso problemomis, taip pat su diskriminacijos priežastimis, nurodytomis ES teisės aktuose.
Liuksemburgas	Požiūrio lygybės centras	Centras vykdo lygių teisių institucijos funkcijas skelbdamas ataskaitas ir rekomendacijas bei padėdamas aukoms. Jis aprėpia diskriminaciją dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, religijos (įsitikinimų) ir rasės (kilmės).
Malta	Nacionalinė lygių galimybių skatinimo komisija, Nacionalinė neįgaliųjų komisija, Ombudsmenas	Nacionalinė lygių galimybių skatinimo komisija kovoja su diskriminacija dėl lyties ir rasinės (etninės) kilmės visuose sektoriuose. Taip pat veikia neįgalių asmenų komisija.
Nyderlandai	Vienodo požiūrio komisija (CGB)	CGB pareiga yra teikti apsaugą nuo diskriminacijos ir skatinti vienodą dalyvavimą gyvenime ir (arba) visuomenėje. Be šešių diskriminacijos priežasčių, nurodytų ES teisės aktuose, ji taip pat kovoja su diskriminacija dėl civilinio statuso, politinių įsitikinimų ir užimtumo aspektu, pvz., darbo visą ar nevisą darbo dieną.
Portugalija	Portugalijos imigracijos ir kultūrų dialogo komisija (ACIDI), Pilietybės ir lyčių lygybės komisija (CIG)	ACIDI kovoja su nevienodu požiūriu dėl rasinės priklausomybės, spalvos, tautybės ir etninės kilmės. CIG sprendžia diskriminacijos dėl lyties ir seksualinės orientacijos problemas, neseniai ji aprėpė ir priežastis, nurodytas EB sutarties 13 straipsnyje.
Prancūzija	Kovos su diskriminacija ir už lygybę aukštoji tarnyba (HALDE)	HALDE jurisdikcija apima visas Prancūzijos įstatymuose numatytas diskriminacijos priežastis (priedo prie diskriminacijos dėl lyties ir lygių galimybių direktyvoje nurodytų penkių priežasčių), įskaitant: politinę nuomonę, civilinį statusą, narystę profesinėje sąjungoje, tikrą ar tariamą priklausymą grupei, fizinę išvaizdą, sveikatos būklę ir nėštumą.
Rumunija	Nacionalinė kovos su diskriminacija tarnyba (CNCD)	CNCD kovoja su visomis 13 straipsnyje nurodytomis priežastimis ir padeda įvairiems kitiems žmonėms, patiriantiems nesąžiningo elgesio pavojų, įskaitant pabėgėlius, paliktus vaikus ir teistus asmenis.

Slovakija	Nacionalinis žmogaus teisių centras	Šis centras, turintis nepriklausomą juridinį statusą, aprėpia visas diskriminacijos priežastis, nurodytas ES lygių galimybių direktyvose. Jis atlieka ir platesnį žmogaus teisių ir vaikų teisių apsaugos vaidmenį.
Slovėnija	Lygių teisių institucija, Lygybės principo advokatas	Nagrinėja diskriminacijos atvejus, teikia nuomones ir rekomendacijas, bet neturi teisinės galios perduoti bylas teismams ar kištis į teisinius procesus.
Suomija	Mažumų ombudsmenas, Nacionalinis diskriminacijos tribunolas.	Ombudsmeno jurisdikcija apima etninę diskriminaciją ir neapima diskriminacijos dėl kalbos, seksualinės orientacijos, ideologijos ar negalios, su kuria dirba kitos įstaigos.
Švedija	Lygių galimybių ombudsmenas	Lygių galimybių ombudsmeno tarnybą, anksčiau veikusi kaip trys atskiros tarnybos, siekia užtikrinti Švedijos teisės aktų laikymąsi tokiais klausimais kaip lytis, interseksualumo tapatybė ar išraiška, etninė priklausomybė, religija ar kiti įsitikinimai, negalia, seksualinė orientacija ir amžius.
Vengrija	Vienodo požiūrio tarnyba, Parlamento komisaras nacionalinių ir etninių mažumų teisėms	Vienodo požiūrio tarnyba aprėpia įvairias diskriminacijos priežastis, pranokstančias numatytąsias ES teisės aktuose, įskaitant kalbą, partinę priklausomybę, sveikatos ar šeiminių būklę. Mažumų komisaras kovoja su nacionaline ir etnine diskriminacija.
Vokietija	Federalinė kovos su diskriminacija tarnyba	Ši federalinė tarnyba apima visas diskriminacijos priežastis, nurodytas ES teisės aktuose. Ji negali kištis teisiniu būdu, bet gali teikti konsultacijas ir padėti siekiant sprendimo teisme.

Europos Komisija

ES veiksmai prieš diskriminaciją. 2007–2008 m. veiklos ataskaita

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

2009 – 35 p. – 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-12452-5

doi:10.2767/14638

Ataskaitoje „ES veiksmai prieš diskriminaciją“ pristatoma veikla, kurią Europos Komisija vykdė 2007–2008 m. kovai su diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos darbe ir profesiniame gyvenime.

Joje aprašomi politiniai ir partnerystės aspektai, galiojantys teisės aktai ir jų įgyvendinimas valstybėse narėse, įskaitant tam tikrą precedentų teisę ir įvairius veiksmus, vykdytus skleidžiant lygių galimybių žinią.

Šis leidinys yra išspausdintas popieriuje anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis bei pateikiamas elektronine forma visomis kitomis oficialiosiomis ES kalbomis.

Kaip įsigyti ES leidinių?

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
 - knygyne, nurodę leidinio pavadinimą, leidėją ir (arba) ISBN kodą;
 - tiesiogiai iš mūsų platintojų.
- Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://bookshop.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
 - Europos Komisijos atstovybėse arba delegacijose.
- Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://ec.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Jūs domina Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato **leidiniai**?

Jų galite atsisiųsti arba nemokamai užsiprenumeruoti internete:
<http://ec.europa.eu/social/publications>

Be to, esate kviečiami užsiregistruoti: **<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>**
ir gauti nemokamą Europos Komisijos elektroninį naujienlaiškį *Socialinė Europa*.

Naudingos svetainės:

<http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=lt>

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=423&langId=lt>

<http://www.stop-discrimination.info/2186.0.html>

Leidinių biuras

ISBN 978-92-79-12452-5

9 789279 124525